

מלאכות מפשיט מעבד ממחק

רקע

התורה מצווה אותנו לא לעשות מלאכה בשבת. ומבואר בגמרא: שאותן ל"ט מלאכות שאיתן הקימו את המשכן ומה שדומה להן, הן המלאכות שאסור לעשות בשבת.

כשהקימו את המשכן נזקקו לעורות של הבהמות, כדי להכין מהם יריעות לכסות את המשכן. כדי להשיג את אותן עורות, נזקקו לכמה מלאכות, צד, שוחט, מפשיט, מעבד וממחק.

מלאכת מפשיט

הגדרה ודין

הסרת עור מבעל חי מת על מנת להשתמש בו. מלאכת מפשיט שייכת דווקא בבעל חי מת, אבל המפשיט עור מבעל חי לפני מיתתו, איסורו מדברי חכמים. אבל מותר להסיר את העור מגוף העוף והבהמה לאחר בישולו. כיון שיש לו דין של אוכל.

מלאכת מעבד

לאחר שממפשיטים את העור מן הבהמה, העור עדיין אינו ראוי לשימוש, כיון שיש בו מיצים וחומצות שונים. וכן פעמים שהוא רך מידי או קשה מידי. מטרת העיבוד היא להכשיר את העור לשימוש, איך מעבדים? על ידי שמכניסים את העור לתוך מלח או סיד או חומר אחר ששואב ממנו את הלחות וכו'. וכן דורסים על העור כדי להקשותו, ופעמים שצריך לסוך אותו בשמן כדי לרככו ולהגמישו.

הגדרת המלאכה

הכשרת העור לשימוש האדם באמצעים שונים.

פעולות שקשורות למלאכת מעבד: מליחת העור כדי להקשותו. מריחת שמן על גבי עור חדש, השמן מרכך את העור. מהתורה האיסור דווקא בעור חדש. אבל בעור ישן השמן כבר לא מעבדו אבל חכמים אסרו זאת.

עיבוד באוכל

לאחר שהבנו שהרעיון של מעבד הוא להקשות דבר רך, אן לרכך דבר קשה. בין היתר על ידי מליחה, א"כ עלינו לאסור לעבד אוכל על ידי מליחתו וכדו'. אלא שהגמרא אומרת שמלאכת מעבד לא נאמרה באוכל.

אבל אסור לעשות פעולות באוכל שנראות כמו מעבד... כגון, למלוח ירקות כאלו שרגילים למולחם לשם כיבוש או שימור משום שזה נראה כמעבד.

ולכן אסור לפזר מלח על גבי מלפפון, מלח, שום וצנון, כיון שזה נראה כאילו הוא הולך לעבד אותם על ידי המלח.

מתי מותר

הכלל הוא: כאשר אין זו דרך כבישה מותר. וזה שייך בשלושה אופנים:

מלאכות מפשיט מעבד ממחק

- א. בסוגי מאכלים כאלו שאין דרך למולחם בשביל כיבוש או שימור (סי' שכא מ"ב ס"ק יג).
- ב. מותר לשפוך שמן על הירקות הללו ומעליו אפשר לתת מלח. כיון שהשמן מבטל את ההשפעה של המלח אין זה נראה כמעבד (סי' שכא ס"ק יד במשנ"ב).
- ג. מותר לטבול את הירקות הללו במלח ולאוכלם מיד (עיין בסי' שכא סעיף ד).

כבישת אוכל במלח או בחומץ לזמן מרובה

אסור לכבוש מאכלים בחומץ או במלח בשבת. והסיבה, כיון שלכבישה יש דין בהלכות מסוימות כמו בישול, ולכן גזרו גם בשבת שלא לכבוש אוכלים אטו בישול (רמב"ם שבת פכ"ב ה"ג).

אומנם, מותר להכניס אוכל שאין דרך למולחן לשם כיבוש או שימור לזמן קצר לתוך מלח, כיון שאז זה לא נראה כמו כבישה.

נחלקו האחרונים מהו זמן קצר שמותר. לדעת בני ספרד. מותר לכבוש מאכלים שאין דרך לכבושם לאותה סעודה. ולדעת בני אשכנז, מעיקר הדין מותר כל עוד זה לאותה שבת (שכא סעיף ה ובמשנ"ב ס"ק כא).

מלאכת ממחק

המלאכה במשכן והגדרתה

מלאכת ממחק במשכן התבטאה בכך שהחליקו את העור המופשט מן הבהמה על ידי הסרת השיער והצמר ממנו.

הגדרה: החלקת משטח כל שהוא, שמסיבה כלשהי יש עניין להחליקו וליישרו.

דוגמאות

החלקת חפצים: אין להחליק שום חפץ או משטח בין ביד ובין בכלי כגון באמצעות נייר זכוכית וכדו', ולכן אסור להשחז' סכין, שבהשחזה מחליקים את הסכין ומורידים ממנו שכבה מסויימת לא רצויה (שו"ע שכ"ג ס"ט).

שימוש בצמר פלדה: אסור לנקות כלים בשבת באמצעות צמר פלדה, בין היתר משום איסור ממחק, כיון שהצמר פלדה משייף קצת את הכלי (שש"כ פ"ב הערה לה).

ממרח – תולדת מלאכת ממחק

הגדרה: מריחת חומר סמיך והחלקתו באופן שווה, אף שבממחק מקלפים, ובממרח מוסיפים, אבל הרעיון של ההחלקה שווה בשנייהם.

ולכן אסור למרוח כל דבר ששייך בו לשון מריחה, כלומר שיש לו סמיכות מסויימת, כגון משחות וכדו', אבל בנוזל ממש כדוגמת מים ושמן לא שייך לשון של מירוח (שו"ע שיד, סעיף יא).

מתי מותר

הכלל הוא: שכאשר אינו מורח מותר. וזה יכול להיות בכמה אופנים, או שרק מניח את המשחה על גבי המקום בלי למרוח. וכן מותר למרוח משהו נוזלי כמו סבון נוזלי או משחה רכה שנשפכת כיון שאין זה בגדר ממרח. (שכ"ז א ברמ"א).

מלאכות מפשיט מעבד ממחק

הבלעת משחה בגוף האדם : יש שנקטו שמותר למרוח משחה, אם מבליעים אותה בעור עד שאינה ניכרת כלל מבחוץ, כיון שכל המהות של ממרח, זה דווקא כאשר מורחים חומר על דבר אחר ולא בתוכו. ויש שנקטו שאין לסמוך על כך ברוב המקרים, כיון שבד"כ שמורח משחה, מעוניין שהמשחה תהיה גם בחלק החיצוני של הגוף ולא רק בתוף הגוף. (הגרש"ז בשש"כ פלי"ג הערה נח. ובשו"ת יביע אומר ח"ד סי' כז מתירים. ובדעת האוסרים עיין באורחות שבת פי"ז וכן המאגר השו"ת).

ממרח באוכל

אין ממרח באוכל – מותר להחליק ולמרוח דברי מאכל כגון סלט חומוס וכדו', ויש שהחמירו בזה, ולכן המחמיר תבוא עליו ברכה.

כל הטעם להחמיר זה דווקא ממרח את האוכל לייפות וכדו', אבל מותר לכו"ע למרוח ממרח כל שהוא על גבי לחם וכדו' כאשר המטרה שלו היא לא בהחלקה אלא כדי שהאוכל יגיע בצורה שווה לכל מקום (סי' שכא סעיף יט ברמ"א).